

Obraz ucznia Jezusa w ewangeliach

1. Określenia

Terminem technicznym na określenie ucznia Jezusa jest słowo ὁ μαθητής = uczeń. Słowo to występuje w drugiej Ewangelii 46 razy¹. Marek dzieli ludzi, którzy chodzili za Jezusem i słuchali Go, na dwie grupy. Z jednej strony jest to ogromna rzesza ludu, z drugiej ściśle określone grono, które nazywa „uczniami” (Mk 3, 7-12). Ewangelista stosuje tę terminologię konsekwentnie tylko do tej grupy, która stale towarzyszy Chrystusowi. Nigdy nie nazywa uczniami przypadkowo zgromadzonego tłumu.

Innym określeniem ucznia u Marka jest czasownik ἀκολουθεῖν², który posiada szerokie spektrum znaczeń: (1) w znaczeniu dosłownym znaczy: iść za kimś, towarzyszyć komuś; (2) w znaczeniu przenośnym: być komuś posłusznym, być przez kogoś kierowanym, śledzić myśli, naśladować. Uczniem Jezusa jest ten, kto za Nim idzie, towarzyszy Mu, jest Jezusowi posłuszny i naśladowuje Go.

2. Powołanie

Inicjatywa przyłączenia się do grupy uczniów wychodzi zawsze od Chrystusa. On sam szuka, wybiera i powołuje uczniów z różnych środowisk. Są wśród nich rybacy (Mk 1, 16-20), celnik (Mk 2, 14), dawny członek stronnictwa zelotów (Mk 3, 18).

Chrystus najczęściej powołuje swoich uczniów wśród ich codziennych zajęć i wówczas, gdy się tego najmniej spodziewają. Pierwszych uczniów, braci: Szymona i Andrzeja wzywa do pójścia za sobą w chwili, gdy zarzucali sieci w jezioro. Dwóch innych braci: Jakuba i Jana powołuje, gdy w łodzi naprawiali sieci (Mk 1, 16-19), natomiast celnika Lewiego, gdy pracował na cle (Mk 2, 14). Dla wszystkich powołanych było to zaskoczenie.

3. Odpowiedź powołanych

Odpowiedzią powołanych jest natychmiastowa decyzja, aby pójść za Jezusem. Rzucają więc codzienne zajęcia, sieci, łodzie, czy urzędowanie na cle i natychmiast idą za Nim (Mk 1, 18. 20; 2, 14b). Nie stawiają żadnych pytań, nie żądają żadnych wyjaśnień. Decyzja zostaje podjęta

¹ Mk 2, 15. 16. 18. 23; 3, 7. 9; 4, 34; 5, 31; 6, 1. 29. 35. 41. 45; 7, 2. 5. 17; 8, 1. 4. 6. 10. 27. 33. 34; 9, 14. 18. 28. 31; 10, 10. 13. 23. 24. 46; 11, 1, 14; 12, 43; 13, 1; 14, 12. 13. 14. 16. 32; 16, 7.

² Mk 2, 14; 6, 1; 8, 34; 10, 21. 32; 11, 9. 14, 13;.

bez dyskusji. Opisy powołań akcentują zatem radykalne postawienie Jezusa w centrum swego życia.

4. Wspólnota uczniów

Uczniowie tworzą wspólnotę, która żyje razem z Jezusem. Jest to załączek przyszłego Kościoła. Gromadzą się wraz z Jezusem „w domu” na wspólne posiłki i specjalne pouczenia (Mk 1, 29-31; 2, 15; 3, 20; 4, 11; 6, 30; 7, 17; 9, 33-50; 10, 10-12; 14, 22-25 i in.).

Jezus kieruje swoją działalność w słowie i czynie przede wszystkim do uczniów. Oni są pierwszorzędnymi świadkami Jego misji, gdyż w przyszłości będą ją kontynuować. Uczniowie otrzymują również gwarancje. Chrystus zapewnia ich, że w prześladowaniach i w wyznawaniu wiary będzie ich wspierać (Mk 13, 9-13).

5. Definicja ucznia

Kluczowym tekstem, który można uważać za definicję ucznia, jest wypowiedź Jezusa po pierwszej zapowiedzi męki: „Jeśli ktoś chce [za mną iść i] towarzyszyć mi (ἀκολουθεῖν), niech się zaprze samego siebie i niech weźmie swój krzyż i niech mnie naśladuje (ἀκολουθείτω μοι)” (Mk 8, 34). Decyzja przyłączenia się do grupy uczniów Jezusa jest dobrowolna: „jeśli ktoś chce”. Jeśli ktoś zdecyduje się na ten krok, musi spełnić dwa warunki: (1) zaprzeć się samego siebie; (2) wziąć krzyż.

„Zaparcie się samego siebie” oznacza zdecydowane nawrócenie, samozaparcie się, przeciwstawienie się swoim własnym siłom witalnym, rezygnację z własnych planów i dążeń. Zaparcie się siebie jest synonimem wyznania Chrystusa i pojęciem opozycyjnym do zaparcia się Go.

Konkretyzacją zaparcia się siebie jest opuszczenie rodziny, rezygnacja z dóbr materialnych i bogactw (Mk 10, 28-30), narażanie się na sprzeciw i prześladowania z powodu Chrystusa (Mk 10, 30; 13, 9. 12-13).

Drugim warunkiem naśladowania Chrystusa jest „przyjęcie krzyża”. Ten obrazowy zwrot egzegeza współczesna interpretuje w ramach teologii krzyża i śmierci krzyżowej Chrystusa. Naśladowanie Jezusa wymaga więc od ucznia, aby szedł tą samą drogą, co jego Mistrz, i był gotowy nawet na męczeństwo i śmierć. Pierwotne znaczenie obrazu dźwignia krzyża u Marka mogło być inne. Obydwa warunki naśladowania Jezusa należałoby traktować jako człony paralelne jednej wypowiedzi. Jest to charakterystyczna cecha stylu semickiego. Dźwignia krzyża byłoby zatem synonimem wyznania Chrystusa, a potwierdzeniem tej interpretacji jest tekst Ez 9, 4-6, w którym prorok mówi o literze *Tau* (τ) jako znaku przynależności do Jahwe. Litera *Tau* pierwotnie miała kształt krzyża: **X** lub **T**.

Taki styl życia jest wyjątkową szansą życiową dla ucznia Jezusa: „Kto bowiem chciałby zbawić swoją duszę (ψυχήν), zgubi ją, kto zaś zgubi swoją duszę ze względu na mnie i Ewangelię, zbawi ją. Cóż pomoże bowiem człowiekowi, [gdyby] pozyskał cały świat, a [na] swej duszy doznał straty?” (Mk 8, 35-36).

Termin ψυχή (dusza) nie jest pojęciem z antropologii hellenistycznej, która dzieli człowieka na ciało i duszę, lecz ma sens hebrajski: życie. Nie chodzi zatem o przeciwstawienie egzystencji ziemskiej przyszłemu życiu eschatologicznemu, lecz w całości: o życie obecne i przyszłe. Pójść za Jezusem oznacza zatem życie pełne, spełnione i sensowne.

6. Obowiązki ucznia

Uczeń Jezusa ma również obowiązki. Musi odznaczać się szczególną wiarą i duchem modlitwy (Mk 11, 22-25) oraz przyjąć postawę służby. Na obowiązek służby drugim zwraca Chrystus uwagę podczas pierwszego cudownego nakarmienia tłumów, gdy mówi do uczniów: „Dajcie wy im jeść” (Mk 6, 37).

Kolejne pouczenia o służbie daje Jezus po drugiej i trzeciej zapowiedzi męki. Kiedy uczniowie po drugiej zapowiedzi męki (Mk 9, 30-32) dyskutowali pomiędzy sobą, „kto z nich jest największy” (Mk 9, 34), Jezus stwierdza: „Jeśli ktoś chce by pierwszy, niech będzie ostatnim ze wszystkich i sługą (διδάκονος) wszystkich” (Mk 9, 35).

Temat służby powraca po trzeciej zapowiedzi męki (Mk 10, 32-34). Gdy Jakub i Jan starają się o pierwsze miejsca obok Chrystusa, On mówi: „Kto wśród was chciałby stać się wielkim, niech stanie się waszym sługą” (Mk 10, 43). Postawę służby ilustruje Jezus następnie w scenie uzdrowienia niewidomego pod Jerychem (Mk 10, 46-52). Wszystkie wypowiedzi o służbie zostały umieszczone w kontekście drogi krzyżowej Jezusa, co wskazuje, że służba drugim jest jednym z elementów drogi krzyżowej Jego ucznia.

Obowiązkiem ucznia jest wreszcie prowadzenie misji, wzywanie do nawrócenia, wypędzanie złych duchów i uzdrawianie chorych (Mk 6, 7-13; 16, 15-18; por. 13, 10; 14, 9). Wspólnota uczniów jest zatem odpowiedzialna za przepowiadanie i losy ewangelii.

7. Realizm obrazu ucznia

Obraz ucznia w drugiej ewangelii jest bardzo realistyczny i dlatego bliski współczesnemu czytelnikowi. Nie każdy odważa się naśladować Jezusa. Bogaty człowiek, który poszukiwał idealnej drogi osiągnięcia życia wiecznego, odszedł smutny, gdy Jezus kazał mu porzucić bogactwa i pójść za nim (Mk 10, 17-22).

Uczniowie zaś, którzy porzucili wszystko i poszli za Jezusem, nie rozumeli Jego nauczania, Jego osoby. Nie rozumeli przypowieści (Mk 4, 13; 7, 18), w czasie burzy na jeziorze Jezus zarzuca im brak wiary (Mk 4, 40), nie potrafili też wyciągnąć wniosków z cudu rozmnożenia chlebów i nie rozpoznali Jezusa chodzącego po jeziorze, gdyż ich „serce było skamieniałe” (Mk 6, 52). Nie chcieli także zaakceptować drogi krzyżowej Jezusa. Po pierwszej zapowiedzi męki Piotr zdecydowanie przeciwstawia się Jezusowi i zostaje nazwany „szatanem” (Mk 8, 33). W decydującym momencie uczniowie opuścili Jezusa (Mk 14, 32-42). Podczas aresztowania Jezusa w Getsemani wszyscy uciekli i rozproszyli się (Mk 14, 50-52), a Piotr wbrew poprzednim zapewnieniom zapałł się Jezusa trzykrotnie (Mk 14, 66-72). Dopiero, gdy Chrystus zmartwychwstał, zgromadził ich ponownie (Mk 16, 6-7).

8. Sprawiedliwość ucznia

Sprawiedliwość jest postawą egzystencji ucznia Jezusa, skłania do aktywności i przejawia na zewnątrz w czynie. Na aktywny aspekt sprawiedliwości wskazują makaryzmy z kazania na górze (Mt 5, 6. 10) oraz logion Chrystusa o sprawiedliwości, jaką się „czyni” i jaka może być „widziana” przez ludzi: „Strzeżcie się, żebyście waszej sprawiedliwości nie czynili wobec ludzi po to, abyście byli przez nich oglądani” (Mt 6, 1).

Sprawiedliwość chrześcijańska przekracza normy pobożności przyjęte w judaizmie: „Jeśli nie obfitowałyby wasza sprawiedliwość bardziej niż uczonych w Piśmie i faryzeuszów, nie weslibyście do królestwa niebieskiego” (Mt 5, 20).

Zwrot „obfitować bardziej” ma sens kwantytatywny i oznacza, że uczniowie Jezusa powinni przewyższać dobrymi czynami postępowanie uczonych w piśmie i faryzeuszów. Logion ten nawiązuje do poglądu judaizmu, że podstawą sądu eschatologicznego będzie ilość dokonanych za życia dobrych czynów. Nie określa on ilości dobrych czynów, lecz akcentuje konieczność takiego postępowania uczniów Chrystusa, żeby odróżniało się ono wyraźnie od dotychczasowej pobożności, praktykowanej przez judaizm.

Sprawiedliwość jest obok królestwa Bożego najwyższą wartością i celem chrześcijanina: „Szukajcie zaś naprzód królestwa [Bożego] i jego sprawiedliwości” (Mt 6, 33). Królestwo Boże i sprawiedliwość powinny zatem całkowicie angażować wysiłki i dążenia ucznia Jezusa oraz stanowić przedmiot jego zasadniczej troski (por. Mt 6, 25-32). Sprawiedliwość królestwa, czy Boga – to postępowanie zgodne z zasadami podanymi przez Chrystusa.

Ostatecznym jednak celem, do którego zmierza uczeń Jezusa, nie jest sprawiedliwość, lecz chwała Boga: „Tak niech zaświeci światłość wasza wobec ludzi, aby widzieli wasze dobre czyny i chwalili Ojca wa-

szego w niebie” (Mt 5, 16). Najwyższym zaś motywem i wzorem postępowania według zasad sprawiedliwości jest sam Jezus Chrystus, który od chrztu w Jordanie (Mt 3, 15) aż do wydarzeń pasywnych pokazał swoim uczniom, jak należy realizować sprawiedliwość.

9. Modlitwa ucznia

Łukasz wprowadza czytelnika w atmosferę modlitwy już w prehistorii Jezusa. Ewangelia rozpoczyna się od modlitwy liturgicznej podczas ofiary kadzenia składanej przez Zachariasza (Łk 1, 10). Łukasz wskazuje następnie szereg przykładów modlących się osób, jak Elżbietę i Zachariasza (Łk 1, 13), Symeona (Łk 2, 28) i Annę prorokinię (Łk 2, 37), pasterzy (Łk 2, 20), a przede wszystkim Maryję Matkę Jezusa (Łk 1, 41). Osoby te reprezentują ideały starotestamentalnej pobożności, podobnie jak uczniowie Jana Chrzciciela (Łk 5, 33).

Temat modlitwy osób, które spotykają się z Chrystusem, pojawia się w opowiadaniu o publicznej działalności Chrystusa. Są to z reguły osoby, które doznały uzdrowień (Łk 5, 25; 13, 13; 17, 15) lub świadkowie cudów (Łk 5, 26; 7, 16). Modli się także setnik, który jest świadkiem śmierci Chrystusa (Łk 23, 47) oraz uczniowie po Jego wniebowstąpieniu (Łk 24, 53). Są to wszystko wzorcowe przykłady modlitwy. Łukasz wskazuje także negatywne przykłady modlitwy faryzejskiej (Łk 18, 41; 20, 47).

Różne są formy, motywy i przedmioty modlitw. Formą modlitwy liturgicznej jest προσευχή, δόξα i εὐλογία.

Προσευχή jest wspólną modlitwą liturgiczną związaną w Starym Testamencie z rytmem składania ofiary (Łk 1, 10), δόξα zaś należy do liturgii aniołów (Łk 2, 13-14). Δεήσις jest raczej modlitwą prywatną i łączy się zwykle z postem (Łk 2, 37; 5, 33), a jej przedmiotem jest prośba o dziecko (Łk 1, 13) lub o wybawienie (Łk 2, 37; 5, 33; por. 1, 68). Natomiast εὐλογία jest modlitwą liturgiczną uczniów Jezusa, którzy do modlitw liturgii świątynnej wprowadzają własne elementy, błogosławiąc Boga za to wszystko, co przeżyli i czego doświadczyli. Ten rodzaj modlitwy jest odpowiedzią na błogosławieństwo Chrystusa podczas wniebowstąpienia (Łk 23, 50).

Radosne zdziwienie oraz uwielbienie Boga za Jego objawienie się i działanie w Jezusie Chrystusie wyraża baza terminologiczna: μεγαλύνω, δοξάζω i αινέω.

Wyraz μεγαλύνω w kantyku *Magnificat* mówi o radosnym uwielbieniu Boga przez Maryję za całą historię zbawienia, za przyjście Mesjasza oraz za jej osobiste wybranie (Łk 1, 41).

Termin αἰνέω często występuje z innymi określeniami modlitwy lub radości. W opowiadaniu o niedzieli palmowej przedstawia radość tłumu i uwielbienie Boga „za wszystkie dzieła mocy” (Łk 19, 37). Chwałą i wielbią Boga pasterze, którzy odwiedzili nowonarodzonego Chrystusa i w ten sposób zweryfikowali otrzymane od anioła objawienie (Łk 2, 20).

Najczęściej pojawia się termin δοξάζω. W ten sposób chwałą Boga świadkowie niezwykłego uzdrowienia paralytyka (Łk 5, 25), kobieta pochylona (Łk 13, 13), trędowaty Samarytanin (Łk 17, 15), niewidomy pod Jerychem (Łk 18, 43), a w chwili śmierci Jezusa – setnik (Łk 23, 47). Modlitwa setnika jest zarazem wyznaniem wiary.

Podobne akcenty zawarte są w modlitwie, jaką określa słowo εὐλογέω. Radosne zdziwienie, wywołane wydarzeniami w związku z narodzinami syna, skłania Zachariasza do błogosławienia Boga, gdyż rozpoznał w nich Jego interwencję (Łk 1, 64). To doświadczenie natchnęło go do zaśpiewania hymnu *Benedictus* (Εὐλογητός), którego przedmiotem jest uwielbienia Boga za Jego wielkie miłosierdzie i Jego wierność Przymierzu (Łk 1, 68-79). Eulogią uczniów Jezusa w świątyni kończy się trzecia Ewangelia (Łk 24, 53). Ta forma modlitwy jest zatem kolejną inkluzją trzeciej ewangelii.